D·N
8/6 1948

Första valprognosen

Regeringens underlag sviktar. De icke-socialistiska partierna är på väg att erövra majoriteten i andra kammaren, främst genom folkpartiets kraftiga frammarsch. Gallups första valprognos för i år — det viktigaste material för bedömande av utsikterna som hittills redovisats — ger detta märkliga resultat. Den socialdemokratiska regimen med kommunistiskt röststöd är alltså inte orubblig. De som hävdat att det skulle vara omöjligt att bereda plats för en annan politik, en mera samlande och realistisk välståndspolitik enligt oppositionens mening, kan här se att de har misstagit sig. Det går om man sätter till alla krafter. Dagens valanalys är närmast en uppfordran: en vieckelseignal till de tveksamma och dröjande, en uppmuntran till de på oppositionsfronten arbetande och stridande. En avgörande framgång ligger inom räckhåll, bara man håller taktten. Det är vad Gallupsiffrorna visar, och det är mycket nog.

Att utan vidare förutsätta att så här kommer det att gå vore naturligtvis i hög grad förhastat. Gallups pejling av opinionen är den säkraste som kan göras på nuvarande stadium, men ännu återstår själva valrörelsen. Inte minst med hänsyn till den konstaterade ökade rörligheten inom valmanskåren är det klokt att räkna med nya förskjutningar.

På en punkt är det emellertid svårt att tänka sig någon väsentlig förändring av rörelseriktningen, och det gäller kommunisternas tillbakagång — det allra mest glädjande inslaget i denna valbild. Kommunisterna har drivits tillbaka ett längt stycke, dock inte så långt som till "sista upptagsställningen" efter finsk-ryska vinterkriget 1940. Då sjönk deras procentetal till 4,2 (1936 var det 7.7, ungefär som i slagens tabla). Med koncentrerade ansträngningar borde det på att pressa ned siffran till den gamla minimisnivån och lägre. Erfarenheterna efter andra världskriget — främst den tjeckoslovakiska kuppen, som gjort ett väldsamt intryck — likaom fullbordar bilden av en mot fosterland och folkstyre oavbrutet stämplande riktning. Utan tvivel har det bidragit till socialdemokraternas försvagande att en fraktion inom partiet inte velat instämma i den moraliska diskvalificeringen och avbryta samarbetet med dessa agenter för främmande makt. Regeringspartiet har emellertid samtidigt i någon mån stärkts genom tillflöde från kommunistsidan. Det finns grund för antagandet att den socialdemokratiska andelen av valmanskåren var något mindre månaderna före den tjeckoslovakiska krisen än den är nu. Reaktionen mot socialdemokratiska partiet sammanföller n.ed reaktionen mot regeringen, och den sträcker sig längt tillbaka, beror på flera förhållanden som framträdde fullt tydligt redan under förra vintern och våren. Det var det fruktansvärda missgreppet med ryska miljardkrediten, det var det Myrdalska svamlet, det var Wigforss regemente, som inte medger rimlig uppgörelse mellan olika riktningar i Per Albin Hanssons stil, det var — kanske främst — ransoneringa- och regleringssystemets återuppriittande på obegränsad tid och i förvärrad form. Våren 1947 utgjorde ett kritiskt skede för regeringspolitiken: då fick den en knäck som den sedan inte har repat sig från. Den akuta förtroendekrisen började då: alltefterson verkningarna av de svåra felstegen blev kännbara ute bland folket undergrävdes regeringens anseende inom de breda samhällsskikten. Helt säkert har det varit fråga om en i stort sett kontinuerlig utveckling från riksdag till riksdag. Socialdemokraternas senaste tillbakagång avteeknar sig mot bakgrunden av att valresultaten efter 1940 bildar en jämnt fallende serie.

Huvudparten av de röster som nu undandras regeringspartiet tillfaller det ledande oppositionspartiet, folkpartiet. Bondeförbundet står praktiskt taget stilla, en i och för sig aktningsvärd prestation i betraktande av jordbrukarklassens numerära sammankrympning. Högern åter sackar bakåt, men inte mera än att den fortfarande omsluter de egentliga högerelementen, I det avseendet behöver den inte klaga över att berövas sitt gamla klientel. Talet om att folkpartiet blivit "den nya högern" vederlägga effektivt av att röstfällskotten "från vänster" — över skiljegränsen till socialdemokratin och kommunisterna — är många gånger kraftigare än avtallet "från höger".

Folkpartiets starka uppgång förvånar inte med hänsyn till den växande ansiutning som det fått vid föregående val. Tydligen har både kritiken och de positiva anvisningarna från det hållet uppskattats mer och mer. Att socialdemokratin koncentrerat sin eld mot folkpartiet har inte stört denna opinionsbildning, tvärtom, förefaller det. De ledande krafterna inom folkpartiet har inte tappat balansen, utan lugnt gått vidare, i förvissning om att väljarna trots allt misstänkliggörande skulle förstå deras strävanden. Gallupsiffrorna vittnar om stark förståelse och sympati, inte minst inom samhällskretsar som förut givit socialdemokratin sitt stöd. Ett dröjande svar på försöken att svartmåla liberalismen i folkets ögon. De har lyckats så illa att folkpartiets vänsterbetoning nu framträder i klarare belysning än tidigare. Vad kan mera begäras efter en så het diskussion! Av allt att döma vinner den uppfattningen terräng inom alla samhällslager att de demokratiska frihetsvärdena och den allmänna välfärden gagnas bäst genom en ny riksdagsmajoritet och en nybildning av regeringen, en förstärkning av både folkrepresentation och styrelse. Ingen riktning — utom den förrädiska kommunismen — skall känna sig undanskjuten, men det behövs mera liksträlighet, mera hänsyn. Vad man vill ha bort är det empartivälde som avsatt så bedrövliga, i viktiga hänseenden förödande verkningar. Utsikterna är goda — enligt många mening överraskande goda. Men det blir en hård valrörelse.

KASSASKÅP
MED GARANTI SOM HÅLLER
Brandsäkerheten kontrollerad av Statens Provningsanstalt
Hadar Schmidt
Kungsgatan 24, Stockholm Tel nämnarop

Prissänkning
å
BENSIN
och
ELDNINGSOLJA

På grund av gynnsammare oceanfrakter och fortgående rationalisering av vår distribution se vi oss fr. o. m. i dag i stånd att över hela landet sänka priset på bensin och eldningsolja med 1 öre per liter. De nya priserna — vilka alltså med 1 öre understiga de av priskontrollnämnden officiellt fastställda — innebära för bensin. efter frändragen skatt och tull (45,1 öre), en sänkning med nära 5 % och för eldningsolja en sänkning med mellan 7—8 %.

De nya priserna är följaktligen fr. o. m. den 8 juni (endast noll-zon anföres):

BENSIN 68 öre pr liter

ELDNINGSOLJA (vid leverans i tankbil)

Nr I Kr. 138:— per 1000 liter
Nr II „ 132:— „ „ „
Nr III „ 126:— „ „ „

Esso

SVENSKA PETROLEUM AKTIEBOLAGET STANDARD

Miljardkreditens återkomst

Från regeringshåll har en viss tolkning av utrikesutskottets uttalande rörande revision av ryska-krediten fastslagits. Då utskottet varnar mot en ökning "av vår redan avsevärda kreditbelastning" avses endast, såsom senast finansministern förklarat, "att den samlade krediten till utlandet — sålunda alla länder tillsammantagna — inte skall ökas". Att flera talare i onsdagens debatt bestämt betonade uttalandets syfte att hindra just en ökning av den ryska kreditbelastningen (250—300 miljoner) och att dessa deklarationer inte motsades av någon är enligt regeringens för det praktiska handlandet avgörande uppfattning utan varje betydelse. I den mån andra länder betalar tillbaka sina lån, kan vi alltså höja den ryska krediten — intill det belopp på en miljard som ursprungligen avsågs.

Hur stor kan enligt denna tolkning den ryska krediten bli? Enligt regeringspressen skulle vi inom de närmaste åren — alltså före hösten 1952, då ryskkrediten utlöper — kunna väntas få tillbaka borttt en miljard; vi skulle alltså kunna leverera till Ryssland för de 700—750 miljoner som skiljer det nu utnyttjade kreditbeloppet från det på hösten 1946 förutsedda. Denna uppgift är med all säkerhet överdriven; den är ett uttryck för regeringspressens iver att visa sin tjänstaktighet i fråga om avtalets fuliförande. Några exakta uppgifter har Dagens Nyheter icke lyckats erhålla, men med stor säkerhet kan på grundval av tidigare redogörelser påstås att återbetalningar icke är att motse för mer än kanske 500 miljoner. Enligt regeringens resonemang skulle alltså ryskkrediten dock sannolikt minst kunna fördubblas; vi skulle till Ryssland kunna leverera icke lika mycket, utan minst dubbelt så mycket varor som motsvarar förtjänsten på kaffe- och bensinransoneringen.

Det är ett grotesikt perspektiv. Något reellt sammanhang mellan återbetalningarna och förmågan att leverera till Ryssland finns inte. Vi har oni om både dollar och pund, och om förhandlingarna med England om snabb betalning skulle leda till positivt resultat, behövs sannerligen de 25 miljoner pund som kan erhållas till import för svensk räkning. Regeringen tycks emellertid anse export till Ryssland mera angelägen.

För den av regeringen godtagna tolkningen finna endast ett skäl. Utskottsutlåtandet varnar mot ökad kreditbelastning utan att ange att krediterna till särskilda länder icke bör ökas. Att meningen trots detta icke kan ha varit att vad England betalar till oss skall vi i varor leverera till Ryssland synes i och för sig tydligt, och om någon tvekan funnits, borde den ha hävts genom debatten i andra kammaren.

Statsministern söker för regeringens tolkning ordföra ännu ett skäl. Om ryskkrediten inte får stiga utöver 250—300 miljoner, är 1946 års avtal i själva verket reviderat, säger han — men riksdagen avslog ju vid nionen om revisionsförhandlingar och kan alltså inte ha velat besluta revision. Sakligt är denna beskrivning av vad som skedde felaktig; förmodligen på oppositionahåll betraktade man, vilket debatten visar, utrikesutskottets varning mot ökning av kreditbelastningen som en ersättning för begäran om revision. Formellt är skillet ohållbart, ty det bevisar för mycket. Om regeringen känner sig skyldig att effektuera 1946 års avtal utan några jämkningar eller modifikationer, är den tydligen icke alls bunden av utrikesutskottets och riksdagens uttalande om ökad kreditbelastning; då bortfaller även den gräns för ryssktredition som hr Wigforss erkänt (den nu beviljade krediten + under de närmaste åren från annat håll återbetalade summor) och kvar står blott miljardgränsen. Menar verkligen hr Erlander att han och hans kolleger inte bryr sig om utrikesutskottets enhälliga och av riksdagen godkända uttalande ens i den tolkning som finansministern godkänner, utan blott håller sig till ordalydelsen i 1946 års avtal? Blott i detta fall är hans ståndpunkt logiskt rimlig. Men då är den också sakligt totalt orimlig. Den innebär i så fall en styrelse mot riksdagens av regeringen icke motsagda direktiv.

President Benesj behövs inte längre

för att tjäna som demokratiskt camouflage åt den kommunistiska diktaturen i Tjeckoslovakien — det är den enkla sanningen om måndagens högtidliga "abdikation". Denna andrar ingenting i de rådande maktförhållandena inom landet. Däremot förefaller det inte osannolikt att åtskilliga tjeckoslovaker i utlandet nu kommer att känna sig lösta från sina förpliktelser till den tjeckoslovakiska republiken.

Det vilar en särskild tragik över det faktum att Eduard Benesj, denna centralgestalt inom europeisk demokrati, skulle låta sig utnyttjas av demokratins fiender och indirekt hjälpa dem i deras förrädarearbete. Presidentens uppträdande under februarikrisen väckte skarp kritik; det talades om hans "förrädari" och om hans skyldighet att lämna världen en förklaring. I själva verket förhöll det sig så att Benesj handlade under ett indirekt revolverhot; en vägran att acceptera kommunistledaren Gottwalds ministerlista skulle ha resulterat i blodiga repressalier på presidentens politiska och personliga vänner. Inför detta hot sanktionerade presidenten det kommunistiska maktövertagandet. Det skedde i former som inte lämnade utrymme åt något tvivel om hans personliga motvilja och känsla av maktlöshet.

Utan tvivel var Benesjs kvarstående under de kritiska utrensningsveckorna en stor tillgång för de kommunistiska usurpatorerna. I dagens läge med de nya makthavarna fasta i sadeln är det emellertid risk för att presidenten genom sin självvalda isolering och sin absoluta vägran att solidarisera sig med den nya regimen skulle få en icke önskad symbolisk betydelse. Det kan beteckna att Benesj vägrat godkänna Tjeckoslovakiens nya författning. Han avgår därför nu för andra gången som sitt lands president. Första gången skedde det för att tillfredsställa Hitler, för vilken "dieser Herr Benesch" inkarnerade den förhatliga tjeckoslovakiska demokratin. I dag ligger denna demokrati ånyo krossad, nu av sin totalitära granne i öster. Om Eduard Benesj kan i sanning sägas att han varit ett diktatorernas offer.

PRESSGRANNAR

Utrikesutskottets uttalande om kreditbegränsning tolkades på samma sätt av alla som yttrade sig i andrakammardebatten för en vecka sedan, fastslår Sydsvenska Dagbladet (h):

Hr. Wiberg i Malmö (h), Ohlin (fp) och Fast i Nässjö (s) betonade sålunda samtliga, att begränsningen skulle gälla även sådana kreditutfästelser, som icke avsa utnyttjats. På grundval av deras uttalanden ansåg sig Sydsvenska Dagbladet liksom flera andra oppositionstidningar kunna konstatera, att krediten till Sovjetunionen skulle komma att stanna vid omkring 300 mill. kr.

Sedan dess har socialdemokratisk press, särskilt regeringsorganen Morgon-Tidningen, samt statsministern och finansministern tvärtom tolkat utlåndet så att väsentliga ökningar av kreditleveranserna till Ryssland skulle ansetts möjliga:

Uppenbart är, att regeringen icke kommer att lägga två stolar i kors för att ha fått i uppdrag att skriva ett förslag. Det var vackert i klangen, men tamt till innehållet, varför det totalt kasserades. Bland personer vilka utpekats som taleta författare eller såsom i mer eller mindre mån medverkande vid dess tillkomst kan nämnas: kanslirådet Tigerschiöld, Harald Hjärne, Heidenstam, Douglas, Sven Hedin, Tryggor. Mer eller mindre bestämt förutsättes en viss medverkan av konungen själv, stundom även av drottningen.

Från listan på utpekade torde de

Riksdagssammanträden.

Tisdagen den 8 juni 1948.

Första Kammaren kl. 4 e. m.
Andra Kammaren kl. 4 e. m.
Konstitutionsutsk. kl. 11 f. m.
Statsutsk. in pleno kl. 11 f. m.
Statsutsk. 1:a, 2:a o. 4:e avd. omed. efter slutat utskottsplenum.
Statsutsk. 3:e avd. kl. 10 f. m.
Bevillningsutsk. in pleno kl. 11 f. m.
Bankoutsk. kl. 11 f. m.
2:a Lagutsk. kl. 11 f. m.
Jordbrukutsk. 1:a avd. kl. 11 f. m.

Borggårdskuppen

Av professor AXEL BRUSEWITZ

Kungen talar till bondetåget.

BONDETAGET MOTTOGS av konungen på slottets borggård fredagen den 6 februari. Det ryktbara tal han därvid höll hade länge förberetts och varit färdigt i god tid. Den mot regeringen offensiva tonen såg samtiden med hänsad. "De saknas väsentligen icke", hette det i ett bekant uttalande, "som anse att frågan om övningstiden för infanteriet icke bör lösas nu, men jag delar ingalunda denna uppfattning." Och i ett annat: "De fordringar — — — som av sakkunskapen i min armé uppställts såsom oeftergivliga frångår jag icke." Den ståndpunkt konungen personligen förkunnade i försvarsfrågan stod på viktiga punkter i uppenbar strid med regeringens. Konungens borggårdstal var i själva verket ett bemötande av Staaffs Karlskronatal.

Vem har skrivit talet? Frågan har givit upphov till en mängd gissningar både under samtiden och efteråt. Enligt en uppgift som förefaller sannolik skall Hugo Hamilton först begränsa kreditgivningen till Sovjetunionen inom ramen för en hel miljard. Om avtalet reviderar sig självt, må så ske, i mötsatt fall finns ingenting att göra åt den saken, tycks parollen vara. I en fråga av ytterts vikt för vårt folk i nuvarande bekymmersamma läge intar alltså regeringen en rent passiv hållning. Detsamma gäller bondeförbundslederen hr Bramstorp.

Inför valet är det betydelsefullt för svenska folket att veta, att regeringen med hr Bramstorps stöd uppenbarligen icke på minsta sätt kommer att söka begränsa ryskkrediten, medan högern och folkpartiet i görligaste mån vilja verka för en sådan begränsning. Det är anmärkningsvärt nog, att vi under avtalstidens fortsättning utan motkompensation från rysk sida måste leverera för omkring 50 mill. kr. per år, dvs. lika mycket som sparas på bensin- och kafferansoneringarna tillsammans. Avtagligen måste dessa ransoner skäras ned ytterligare, om ryskkrediten utnyttjas utöver de 300 mill. kronorna.

Det är möjligt att Sydsvenska Dagbladet här bygger något för mycket på hr Bramstorps ordval i hans uttalande för Dagens Nyheter — bondeförbundsledarens diplomatiska fraser motsägs ju på det hela taget av hans partivän von Heland yttrande vid samma tillfälle. Vart socialdemokratins kungsårda rinner är däremot fullt klart — hrr Fast och Rickard Lindström står som allrlingar i sammanhanget.

"en bok som publiken borde lägga märke till"
(Göta Attorps i Sv. D.)
INDISK SOMMAR
av Susan Gillespie
Inh. 8:10
Norstedts Albatross
"— den handlar om levande människor mer än om idéer, ger den indiska miljön som verklighet mer än som social bakgrund."
Sven Hallén i D.N.
"en idealisk sommarlektyr"
(K.P. i Sth. Dagbladet)
NORSTEDTS

PANACHE SERIEN
Bland det viktigaste att läsa i vår
ALBERT CAMUS
PESTEN
"Den är inte bara ett styvt konststycke, har inte endast litterära förtjänster utan tillika etisk kvalitet. Den är ett verk med rent upplåt och tonvikt på väsentligheter.
ett gripande mästerverk av klassisk resning."
Kajsa Rootzén i Sv. D.
10: —, inb. 13: 50.
WILLIAM FAULKNER
MEDAN JAG LÅG OCH DOG
"Alltigenom uppburen av Faulkners egendomliga fantasikraft, av hans specifika begerving av tragik och grotesk komik, av den aldrig befiadde ångest han känner inför sin landsändas skuldbörda och ruin . . .
Den som inte tidigare har gjort bekantskap med Faulkners prosa, som tillhör den mest egenartade i samtidens litteratur, kan lättast göra det i denna märkliga roman."
Thorsten Jonsson i *D. N.*
7: 50.
BONNIERS

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.